

MALWINA EWA KOŁODZIEJCZAK*

Akademia Sztuki Wojennej, Warszawa Polska

**ASPEKTY PRAWNE FUNKCJONOWANIA ODPOWIEDNIKA
NACZELNEGO DOWÓDCY SIŁ ZBROJNYCH
W REPUBLICIE FRANCUSKIEJ
CZĘŚĆ I: PODSTAWY SYSTEMU KIEROWANIA
BEZPIECZEŃSTWEM NARODOWYM**

**LEGAL ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE COMMANDER IN CHIEF OF THE ARMED
FORCES IN THE FRENCH REPUBLIC**

PART I: FUNDAMENTALS OF THE NATIONAL SECURITY MANAGEMENT SYSTEM

ABSTRAKT: Przyjęte i sprawdzone rozwiązania obowiązujące w innych państwach często mogą stanowić dobrą podstawę do wskazania zamian prawnych, organizacyjnych czy strukturalnych w Polsce. Toteż, w artykule wskazano rozwiązania zastosowane w Republice Francuskiej w zakresie roli i miejsca odpowiednika Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych w systemie kierowania bezpieczeństwem narodowym. Francja nie została wybrana przypadkowo, gdyż kierowano się podobieństwem elementów systemu konstytucyjnego, zbieżnością celów strategicznych czy występowaniem tożsamyh zagrożeń. Przede wszystkim, francuski model kierowania

* dr Malwina Ewa Kołodziejczak, War Studies University, Warsaw, Poland

 <https://orcid.org/0000-0002-2624-4009> m.kolodziejczak@pracownik.akademia.mil.pl

bezpieczeństwem narodowym ma ugruntowaną podstawę prawną i mógłby stanowić wzorzec, z którego Polska mogłaby częściowo skorzystać.

SŁOWA KLUCZOWE: Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych, system kierowania bezpieczeństwem narodowym, organy władzy, Francja

ABSTRACT: The solutions in force in other countries may provide a good basis for identifying legal, organizational or structural changes in Poland. Therefore, in the article, the author indicated the solutions used in the French Republic regarding the role and place of the equivalent of the Commander-in-Chief of the Armed Forces in the national security management system. France was not chosen by accident. Both in Poland and in France, there are similarities in elements of the constitutional system, convergence of strategic goals and the occurrence of identical threats. Above of all, the French national security management system has a well-established legal basis and may constitute a model from which Poland could partially benefit.

KEYWORDS: Commander-in-Chief, national security management system, authorities, France

WPROWADZENIE METODOLOGICZNE

W niniejszym artykule przedstawione zostały wnioski z badań dotyczących funkcjonowania odpowiednika Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych (dalej: Naczelny Dowódca) w Republice Francuskiej. Badania obejmowały regulacje związane z tą problematyką obowiązujące we Francji z kilku powodów. Po pierwsze, występują pewne podobieństwa odnośnie do zagrożeń, celów strategicznych czy polityki bezpieczeństwa Polski i Francji¹. Po drugie, francuski model kierowania bezpieczeństwem narodowym może nie jest idealny, ale ma ugruntowaną podstawę prawną, kształt, i jest sprawdzalny, co jednak najtrudniej było zweryfikować. Najważniejszym kryterium wyboru było jednak porównanie systemów konstytucyjnych i ich analiza wśród tych państw, w których można wyróżnić podobne jego elementy, a nie da się nie zauważyć, że polska konstytucja czerpała wzorce z konstytucji francuskiej.

Zatem problem szczegółowy zawarty został w pytaniu: Jakie są uwarunkowania prawne i zasady funkcjonowania odpowiednika Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych w Republice Francuskiej i jakie jest jego miejsce w systemie kierowania bezpieczeństwem? Celem badań była charakterystyka uwarunkowań wynikających z aktów prawnych, dokumentów strategicznych oraz praktyki (zwyczaju) obowiązujących we Francji w zakresie funkcjonowania odpowiednika Naczelnego Dowódcy w systemie kierowania bezpieczeństwem. By osiągnąć ten cel, autorka w badaniach podjęła się próby odpowiedzi na następujące problemy pomocnicze:

1. Jakie są uwarunkowania polityki bezpieczeństwa i systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym we Francji?
2. Jakie są obowiązujące podstawy prawne funkcjonowania odpowiednika Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych w Republice Francuskiej?
3. Jakie rozwiązania prawno-organizacyjne obowiązujące w Republice Francuskiej z zakresu funkcjonowania Naczelnego Dowódcy mogłyby zostać zastosowane na gruncie prawa polskiego?

¹ Podkreślić przy tym należy, że cele strategiczne i wizja polityki bezpieczeństwa, szczególnie wewnętrznego Francji i Polski (ze względu na doświadczenia historyczne i obecną pozycję) są w zdecydowanej części różne. W kwestiach obronnych cele są tożsame, jednak od paru lat zasadniczą rolę odgrywa wspólna polityka bezpieczeństwa i obronności (CSDP, ostatnio także PESCO), która w Polsce jest w zdecydowanie mniejszym stopniu prowadzona.

Hipoteza sprowadza się do przypuszczenia, że doświadczenia Republiki Francuskiej w zakresie uwarunkowań dotyczących funkcjonowania odpowiednika Naczelnego Dowódcy mogą mieć przełożenie na wnioski i opracowanie końcowej koncepcji funkcjonowania Naczelnego Dowódcy oraz jego roli w systemie kierowania bezpieczeństwem narodowym RP.

Ze względu na wieloaspektowość tematu artykuł został podzielony na 2 części. W pierwszej części zostaną przedstawione podstawy polityki bezpieczeństwa oraz uwarunkowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym. W części drugiej przedstawione zostaną zadania organów predestynujących do uznania za Naczelnego Dowódcę.

POLITYKA BEZPIECZEŃSTWA REPUBLIKI FRANCUSKIEJ

Zgodnie z konstytucją² Francja jest republiką niepodzielną, laicką, demokratyczną i socjalną, a jej organizacja jest zdecentralizowana. We Francji obowiązuje charakterystyczny system półprezydencki, który zapewnia prezydentowi szerokie uprawnienia. Podstawowymi zadaniami Prezydenta Republiki Francuskiej jest czuwanie nad przestrzeganiem Konstytucji, zapewnianie przez swój arbitraż właściwego funkcjonowania władz publicznych, jak również ciągłości państwa. Prezydent jest gwarantem niepodległości narodowej, integralności terytorium i przestrzegania traktatów³. I już w samym art. 5 część autorów upatruje największe uprawnienia prezydenta, rozciągające się także na kwestie bezpieczeństwa i obronności⁴. Nie bez znaczenia jest jednak układ sił politycznych w państwie. Jak wskazuje Bożena Dziemidok-Olszewska, „w sytuacji hegemonii prezydenta to on staje się szefem rządu, przejmuje

² *Konstytucja Republiki Francuskiej* z dnia 4 października 1958 r. (Journal Officiel de la République Française, nr 234 z dnia 5 października 1958 r.). Konstytucja przyjęta w referendum 28 września 1958 r., nosi datę 4 października, czyli dzień jej podpisania przez Prezydenta Francji. Wersja w języku francuskim dostępna jest na stronie internetowej Zgromadzenia Narodowego pod adresem: http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution.asp#titre_2 [29.08.2023].

³ *Konstytucja Republiki Francuskiej*, tł. W. Skrzydło, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2011, tekst dostępny również w sejmowych zasobach cyfrowych pod adresem: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/francja2011.html> [17.08.2023].

⁴ Jarosław Szymanek przywołuje twierdzenie francuskiego politologa - Oliviera Duhamela, który twierdzi wręcz, że mimo nazewnictwa systemu półprezydencki, to Prezydent V Republiki Francuskiej ma większe uprawnienia niż np. prezydent w USA, gdzie panuje system prezydencki. Jednak w dużej mierze siła oddziaływania francuskiego prezydenta zależna jest od jego cech charakteru i osobowości, vide: J. Szymanek, *Legislatywa i egzekutywa w prezydenckich i półprezydenckich systemach rządów*, „Przegląd Sejmowy”, nr 1(138)/2017, s. 106.

kompetencje rządu, a rząd jest jemu podporządkowany, w okresie cohabitacji rząd staje się samodzielnym ośrodkiem władzy”⁵.

Francuska polityka bezpieczeństwa i obrony przez wiele lat warunkowana była „udaremnianiem agresji zbrojnej przeciwko Francji i jej interesom na całym globie”⁶, dlatego koniecznym stało się zrewidowanie i zdefiniowanie jej działań strategicznych.

Zasadniczo Francja już od początku XX wieku starała się wdrażać jednolity system kierowania bezpieczeństwem, także na wypadek wojny. Istniała wówczas Najwyższa Rada Obrony Narodowej (Conseil Supérieur de la Defence Nationale), której zadaniem było organizowanie zadań związanych z obroną państwa. Premier był przewodniczącym, w jej skład wchodził również minister spraw zagranicznych, minister wojny, minister marynarki, minister kolonii, minister spraw wewnętrznych i minister skarbu. Istniała także Najwyższa Rada Wojenna (Conseil Supérieur de Guerre), którą tworzył minister wojny (przewodniczący), generalny inspektor wojska, szef Sztabu Generalnego oraz dziewięciu generałów. Do zadań Rady należało wyrażanie opinii w sprawach organizacji sił zbrojnych, wyszkolenia czy mobilizacji wojsk, fortyfikacji, budowy dróg ważnych pod względem wojskowym i wprowadzenia nowych środków walki. Minister mógł ponadto zażądać zaopiniowania każdej innej sprawy. Rada zbierała się raz w miesiącu. Prezydent był faktycznym zwierzchnikiem sił zbrojnych i mógł nimi dysponować w czasie pokoju i wojny⁷.

Obecne zasady polityki bezpieczeństwa wynikają ze zmiany zagrożeń i środowiska międzynarodowego bezpieczeństwa, ale także z założenia, że strategiczne cele Francji warunkują jej globalne i mocarstwowe interesy. Bolesław Balcerowicz stwierdza, że „nie zmienia się zasięg zainteresowania strategicznego oraz podstawowa formuła interesów Francji, interesów bezpieczeństwa definiowanych w trzech następujących, charakterystycznych kategoriach:

– interesy „żywotne” – obrona terytorium, suwerenności i społeczeństwa przed wszelkimi zagrożeniami;

⁵ B. Dziemidok-Olszewska, *Odpowiedzialność polityczna rządu w III Rzeczypospolitej Polskiej i V Republice Francuskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, nr 2-3/2010, s. 227.

⁶ W. Kitler, *Obrona narodowa Francji*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń-Warszawa 1997, s. 23.

⁷ P. K. Marszałek, *Najwyższe władze wojskowe w systemie ustrojowym II Rzeczypospolitej*, Wyd. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011, s. 44-45.

- interesy „strategiczne” – pokój w Europie i strefach przyległych (Morze Śródziemne, Morze Czarne, północ Oceanu Indyjskiego);
- interesy „mocarstwowe” – wynikające z odpowiedzialności Francji jako stałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ⁸.

AKTY PRAWNE I DOKUMENTY STRATEGICZNE PORZĄDUJĄCE POLITYKĘ BEZPIECZEŃSTWA

Jak wskazuje Waldemar Kitler, organizacja obrony narodowej we Francji jest ściśle podporządkowana czterem zasadom obronności, które wskazują, że jest ona narodowa, państwowa, globalna i ciągła⁹.

Podstawą prawną wyznaczającą zakres uprawnień i ramy polityki bezpieczeństwa i obronności są postanowienia Konstytucji Republiki Francuskiej z 1958 roku oraz akty niższego rządu, w tym dokumenty strategiczne. Najważniejszym aktem jest Code de la Defense¹⁰. Do niedawna sprawy obronne regulował szereg aktów prawnych, których przepisy zostały uchylone albo włączone do wspomnianego kodeksu¹¹.

Bardzo istotne w kreowaniu polityki bezpieczeństwa i strategii są także białe księgi, w których prezentowana jest kompleksowa ocena obszaru bezpieczeństwa¹². Zwykle analiza

⁸ B. Balcerowicz, *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu i wojny*, Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 2010, s. 78.

⁹ W. Kitler, *Obrona narodowa...*, op. cit., s. 27. Podobnie, lecz nieco inaczej podaje Andrzej Ciupiński, wskazując na uniwersalizm, światową rangę i niezależność, vide: A. Ciupiński, *Kultura strategiczna Francji*, AON, Warszawa 1995, za: B. Balcerowicz, op. cit., s. 77.

¹⁰ *Code de la défense* – L’Ordonnance no 2004-1374 du 20 décembre 2004, dokument dostępny na stronie internetowej pod adresem: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=06B0B37C2702AEF14A7642B801527D41.tpdila14v_3?cidTexte=LEGITEXT000006071307&dateTexte=20170901 [18.08.2023]. Obszerny dokument podzielony jest na dwie części – ustawodawczą i regulacyjną.

¹¹ Na przykład: L’Ordonnance no 59-147 du 7 janvier 1959, Portant organization générale de la defense; Le Décret no 64-46 du 14 janvier 1964, Relatif aux forces aeriennes strategique; Décret no 2009-869 du 15 juillet 2009, Relatif aux attributions du ministre de la défense, du chef d’état-major des armées et des chefs d’état-major de l’armée de terre, de la marine et de l’armée de l’air; Loi no 2013-1168 du 18 décembre 2013, Relative à la programmation militaire pour les années 2014 à 2019 et portant diverses dispositions concernant la défense et la sécurité nationale.

¹² Opublikowana 29 kwietnia 2013 r. Biała księga w sprawie obronności i bezpieczeństwa narodowego jest czwartym tego typu opracowaniem (poprzednie wydania opublikowano w 1972, w 1994 i w 2008 roku). Jest on odpowiedzią na wyrażone przez Prezydenta Republiki latem 2012 roku życzenie posiadania nowego dokumentu

obejmuje przedział około 20 lat. Na podstawie wniosków płynących z tej oceny, co 6 lat uchwalane są ustawy o planowaniu (loi de programmation), wyznaczające kierunki rozwoju systemu obronnego państwa i określające związane z tym cele, warunki i koszty.

Biała księga z 2013 roku zdefiniowała pozycję i rolę Francji w środowisku międzynarodowym. Republika Francuska, jak już wspomniano, cały czas ma aspiracje mocarstwowe, co także zostało wyrażone w Białej księdze. Określona została jako mocarstwo europejskie o oddziaływaniu globalnym. Wskazano także, że jako członek Rady Bezpieczeństwa ONZ musi być odpowiedzialna za bezpieczeństwo innych¹³. Toteż, zaleca się w niej nowe powiązanie trzech głównych misji polityki bezpieczeństwa i obrony: ochrona terytorium i ludności; odstraszenie nuklearne; interwencja sił zbrojnych poza terytorium kraju. Misje te obejmują pięć funkcji strategicznych (wiedza i przewidywanie, odstraszenie, ochrona, zapobieganie i interwencja) zidentyfikowanych w Białej księdze z 2008 roku, które przyczyniają się do realizacji tych trzech podstawowych misji.

Z kolei Luis Simon omawiając Białą księgę z 2013 roku zwraca uwagę, że francuska strategiczna kultura wyrażana w białych księgach wynika z geograficznego i politycznego położenia pomiędzy Niemcami a Wielką Brytanią. Z jednej strony, Francja, tak jak Wielka Brytania ocenia, że siła wojskowa i zdolność wojskowa wykorzystywane w globalnej skali są kluczowym elementem polityki zagranicznej. Z drugiej strony, wierzy, że europejska polityka współpracy w dziedzinie polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obronności jest niezbędną dla stabilnej Europy i jej sąsiadów. Przy czym wskazuje, że państwa europejskie mogą korzystać z analizy przedstawionej w Białej księdze ze względu na wskazanie rosnącej roli technologii, także

określającego francuską politykę obronności i bezpieczeństwa na następne pięć lat. Od 2008 roku dokument ten obejmuje obszar obronności, ale także bezpieczeństwa narodowego, uwzględniając tym samym wszelkiego rodzaju ryzyka i zagrożenia dla Francji. Francuska Biała księga stanowi swego rodzaju dokument ramowy francuskiej strategii obronnej na nadchodzące lata, a także różnych polityk, które się na nią składają: polityki obronnej, strategii wojskowej, strategii technologicznej i przemysłowej, polityki kadrowej etc. Vide: <https://www.defense.gouv.fr/dgris/politique-defense/livres-blancs> [18.08.2023].

¹³ Vide: *Livre blanc 2013 de la défense et de la sécurité nationale*, Paris, Avril 2013, s. 13-14, dostępna pod adresem: <http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/> [16.08.2023].

pod względem militarnej ewolucji, ale także z racji na istotną rolę „cichej” funkcji, jaką może spełniać siła militarna poprzez dyplomację wojskową, prewencję czy odstraszenie¹⁴.

ORGANIZACJA SYSTEMU KIEROWANIA BEZPIECZEŃSTWEM

Już Biała księga z 2008 roku zapowiadała ważne zmiany w zakresie instytucji odpowiedzialnych za kwestie bezpieczeństwa. W niedługim czasie po jej opublikowaniu, utworzona została Rada Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego (le Conseil de la Defense et de la Securite Nationale, CDSN), na której czele stoi prezydent. W jej skład wchodzi: Rada Obrony (le Conseil de Defense), Narodowa Rada Wywiadu (le Conseil National du Renseignement, CNR) oraz w zależności od rodzaju kryzysu – Rady Szczególne (les Conseils Restreints)¹⁵. Członkami Rad są premier i ministrowie spraw zagranicznych, obrony, gospodarki i budżetu, oraz na wezwanie prezydenta inni ministrowie¹⁶.

Z kolei Sekretariat Generalny Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego zastąpił w 2009 roku wcześniej już istniejący Sekretariat Generalny ds. Obrony Narodowej. Sekretariat pomaga premierowi w wykonywaniu jego obowiązków w zakresie obrony i bezpieczeństwa narodowego. Sekretariat Generalny zajmuje się sprawami obrony i bezpieczeństwa w zakresie programowania wojskowego, polityki odstraszenia, bezpieczeństwa wewnętrznego przyczyniającego się do podnoszenia bezpieczeństwa narodowego, bezpieczeństwa gospodarczego i energetycznego, walką z terroryzmem i reagowaniem kryzysowym. Główne misje Sekretariatu skupiają się na: monitorowaniu i ostrzeganiu przed zagrożeniami (w tym: monitorowanie kryzysów, przygotowywanie planów rządowych i organizacja państwa w czasie kryzysu), na działaniach doradczych i przygotowywaniu decyzji dla premiera w sprawach obrony i bezpieczeństwa narodowego. Sekretariat Generalny ma zatem wkład w opracowywanie projektów ustaw i rozporządzeń w dziedzinach podlegających jego kompetencji¹⁷.

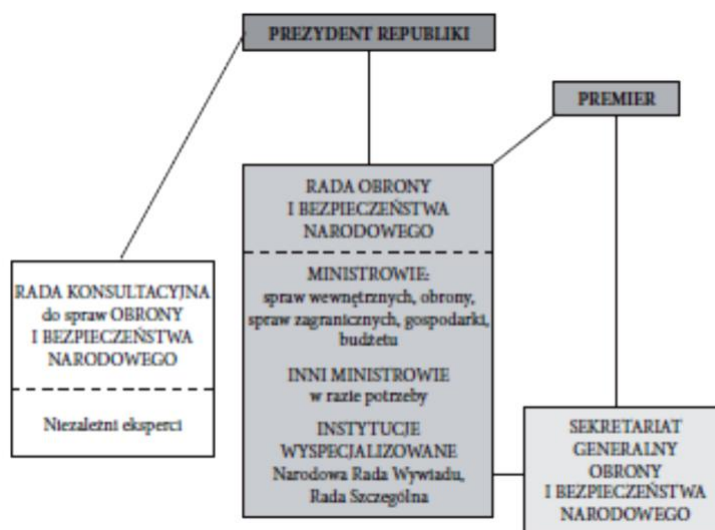
¹⁴ L. Simon, *Sitting the tone. The 2013 French White Paper and the future of European defence*, “The RUSI Journal”, Vol. 158, Issue 4/2013, s. 43.

¹⁵ W. Kozicki, *Reforma Sił Zbrojnych Francji*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 19, III - 2011, s. 257.

¹⁶ Code de la défense, art. R 1122-2.

¹⁷ Informacja na stronie internetowej Secrétariat Général de la Défense et de la Sécurité Nationale, dostępna pod adresem: <http://www.sgdsn.gouv.fr/le-sgdsn/au-coeur-de-lexecutif/> [02.09.2023].

Rys. 1. Cywilne organy i instytucje odpowiedzialne za bezpieczeństwo narodowe Francji

Źródło: W. Kozicki, *Reforma Sił Zbrojnych Francji*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 19, III - 2011, s. 258

Istnieje także Rada Konsultacyjna do spraw Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego (le Conseil Consultatif sur la Defense et la Securite Nationale), w skład której wchodzi niezależni eksperci wyznaczeni przez prezydenta. Jej głównym zadaniem jest analiza problematyki dotyczącej bezpieczeństwa i obrony, spraw politycznych, ale też finansowych, operacyjnych czy międzynarodowych¹⁸.

WNIOSKI CZ. 1

Należy wskazać, że „obrona narodowa Francji ma do spełnienia potrójną misję. Po pierwsze, zapewnia obronę interesów francuskich na świecie; po wtóre zapobiega pojawieniu się nowych, poważnych zagrożeń dla żywotnych interesów Francji oraz poważnej destabilizacji ładu międzynarodowego; po trzecie określenie spójnego wojskowego i cywilnego wymiaru polityki obrony narodowej”¹⁹. Dlatego też obrona narodowa we Francji wymaga działań wielowymiarowych i zaangażowania we wszystkich dziedzinach bezpieczeństwa narodowego.

Jak wskazuje Waldemar Kitler, „zasady kierowania państwem pozwalają na wysunięcie wniosku, że system kierowania jest taki sam w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Wspecjalizowane kompetencje każdego z elementów systemu, jak specyfika instytucji

¹⁸ W. Kozicki, op. cit., s. 259.

¹⁹ W. Kitler, *Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych*, Wyd. AON, Warszawa 2001, s. 95.

wspomagających proces kierowania (w tym dowodzenia siłami zbrojnymi) umożliwiają sprawne kierowanie obronnością Francji”²⁰.

„Kierowanie obroną państwa i dowodzenie wojskami, to złożona działalność państwa i jego sił zbrojnych. (...) istota kierowania obroną państwa i dowodzenia wojskami sprowadza się do trafnego łączenia w jednolitą i sprawnie funkcjonującą całość wszelkich elementów państwa, które dostosowane są do realizacji zewnętrznych i wewnętrznych funkcji obronnych kraju”²¹. Wydaje się, że Leopold Ciborowski słusznie rozdziela i akcentuje podział na kierowanie obroną państwa oraz dowodzenie wojskami. Należy stwierdzić, że są to oddzielne zagadnienia. Tę zależność dokładnie uwidacznia aktualny stan systemu kierowania bezpieczeństwem we Francji. Zdecydowanie łatwiej analizować proces ten w warunkach normalnego funkcjonowania państwa. Jednak biorąc pod uwagę, z jednej strony skonkretyzowanie zadań, wynikające z aktów prawnych bądź z zakorzenionej, ukierunkowanej interpretacji, a z drugiej strony, klarowność procedur łatwo wskazać, kto przejmowałby wiodącą rolę w przypadku wojny.

Należy podkreślić, że dla rozumienia istoty polityki bezpieczeństwa i obrony narodowej i jej systemu, ważna jest sama nadal aktualna definicja, która w myśl rozporządzenia z 7 stycznia 1959 roku „ma na celu zapewnić w każdym czasie, we wszystkich okolicznościach i przeciwko wszystkim formom agresji, bezpieczeństwo i integralność terytorialną jak również istnienie narodu. Zapewnia ona poszanowanie sprzymierzeńców, układów i porozumień międzynarodowych”²².

²⁰ W. Kitler, *Obrona narodowa Francji*, op. cit., s. 31.

²¹ L. Ciborowski, *Kierowanie obroną państwa i dowodzenie wojskami (Analiza rozwiązań zachodnich)*, AON wewn. 5051/98, Wyd. AON, Warszawa 1998, s. 7.

²² *La défense. Organisation générale de la défense*. Premier Ministre SGDN. Direction des Journaux Officiels, Paris Cedex, 1993, s. 3, za: W. Kitler, *Obrona narodowa Francji*, op. cit., s. 27.

BIBLIOGRAFIA

REFERENCES LIST

PIŚMIENICTWO

LITERATURE

Konstytucja Republiki Francuskiej z dnia 4 października 1958 r. (Journal Officiel de la République Française, nr 234 z dnia 5 października 1958 r.).

Konstytucja Republiki Francuskiej, tł. W. Skrzydło, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2011.

Code de la défense – L'Ordonnance no 2004/1374 du 20 décembre 2004.

Balcerowicz B., *Siły zbrojne w stanie pokoju, kryzysu i wojny*, Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa 2010.

Bożyk S., *Model ustrojowy V Republiki Francuskiej a system rządów w Federacji Rosyjskiej*, „Studia Iuridica Lublinensia”, nr 22, 2014.

Ciborowski L., *Kierowanie obroną państwa i dowodzenie wojskami (Analiza rozwiązań zachodnich)*, AON wewn. 5051/98, Wyd. AON, Warszawa 1998.

Dziemidok-Olszewska B., *Odpowiedzialność polityczna rządu w III Rzeczypospolitej Polskiej i V Republice Francuskiej*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego”, nr 2-3/2010.

Kitler W., *Obrona narodowa Francji*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń-Warszawa 1997.

Kitler W., *Obrona narodowa w wybranych państwach demokratycznych*, Wyd. AON, Warszawa 2001.

Kozicki W., *Reforma Sił Zbrojnych Francji*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, nr 19, III – 2011.

Livre blanc 2013 de la défense et de la sécurité nationale, Paris, Avril 2013.

Marszałek P.K., *Najwyższe władze wojskowe w systemie ustrojowym II Rzeczypospolitej*, Wyd. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2011

Mickiewicz P., *System bezpieczeństwa narodowego w rozwiązaniach ustrojowych wybranych państw*, Wyd. nauk. Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Wrocław 2012.

Simon L., *Sitting the tone. The 2013 French White Paper and the future of European defence*, “The RUSI Journal”, Vol. 158, Issue 4/2013.

Szymanek J., *Legislatywa i egzekutywa w prezydenckich i półprezydenckich systemach rządów*, „Przegląd Sejmowy”, nr 1(138)/2017.

The French White Paper on Defence and National Security foreward by Nicolas Sarkozy President of the French Republic, Odile Jacob Publishing Corporation, New York 2008.

Viel M.T., [tł. H. Kugiel-Królikowska], *Podział kompetencji w sprawach wojskowych między Parlament, Prezydenta Republiki i premiera*, "Revue du droit public et de la science politique en France et l'étranger", t. 109, nr 1/1993.

ŹRÓDŁA

SOURCES

<http://www2.assemblee-nationale.fr>

<http://www.defense.gouv.fr>

<http://libr.sejm.gov.pl>

<http://www.legifrance.gouv.fr>

<http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/>

Copyright (c) 2023 Malwina Ewa KOŁODZIEJCZAK

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License.
4.0 International License.